

Štát jeho znaky, funkcie, typy, formy

Vypracoval: Mgr. Tomáš Godiš

Každý jeden človek má už od svojej prirodzenosti potrebu žiť v spoločnosti iných ľudí. Tak vyhľadáva ľudské spoločenstvá, ktorých členom sa stáva. Je členom rodiny, skupiny priateľov, spolužiakov. Začleňuje sa aj do väčších spoločenstiev je členom celých združení či spolkov. Je však aj členom štátu, občanom. Občania sú zo štátom v právnom zväzku. Tento dôležitý zväzok, je základom suverenity štátu. **V rámci štátu má každý občan svoje práva a povinnosti.** Aby bol každý občan plnohodnotným občanom, mal by svoje práva a povinnosti poznať a tiež ovládať základné štruktúry, organizácie a funkcie štátu.

Štát definícia

Štát ako forma sa vyvinula postupne premenou rodových a kmeňových politických- mocensko-riadiacich inštitúcií na štátne.

Štát sa všeobecne definuje ako **hierarchický usporiadaný suverénny mocensko-riadiaci systém, skladajúci sa z ľudí (úradníkov), inštitúcií (orgánov), ktorý prostredníctvom práva riadi spoločnosť.**

Znaky štátu:

1. štátna moc – je to verejná moc, ktorá sa uskutočňuje prostredníctvom štátnych orgánov (úrady, súdy, polícia, politika.....)

2. suverenita štátu – sa chápe ako nezávislosť štátu. Rozlišujeme **vnútornú nezávislosť** (je to nezávislosť štátnej moci od inej moci vnútri štátu – napr. nezávislosť najvyššieho súdu od ostatnej moci) a **vonkajšiu nezávislosť** (je to nezávislosť voči ostatným krajinám. Tieto nemôžu zasahovať do vnútorných záležitostí štátu. Výnimkou je porušovanie ľudských práv – ako príklad môže poslúžiť útok USA na Afganistan, kde dochádzalo k porušovaniu ľudských práv skupinou Al Káida)

3. štátne územie – je to priestor (územie) na ktorom sa vykonáva štátna moc.

4. štátne občianstvo – je to príslušnosť k danému štátu. Príslušnosťou k istému štátu sa človek (potom už občan) zaväzuje dodržiavať zákony štátu, taktiež vykonávať svoje povinnosti a má nárok na všetky svoje práva vyplývajúce zo vzťahu občan – štát.

5. štátne symboly – patria k nim štátna vlajka, štátny znak, štátna pečať, štátna hymna. Sú to symboly, ktoré slúžia na označenie štátu. Sú jedinečné a vychádzajú z tradície štátu. Symboly jedného štátu, druhý nepoužíva.

Funkcie štátu

Funkcie štátu možno rozdeliť do dvoch skupín a to na vnútorné funkcie a vonkajšie funkcie.

Vnútorné funkcie štátu sú :

- 1. bezpečnostná** – zaistenie bezpečnosti, zdravia občanov a ich majetku, zaistenie fungovania všetkých štátnych orgánov a inštitúcií.
- 2. právna** – zaistenie rešpektovania právneho poriadku štátu vo všetkých oblastiach
- 3. ekonomické** - zabezpečenie pravidiel chodu ekonomiky.
- 4. sociálna** – zabezpečenie občanov štátu počas choroby, staroby, straty prostriedkov na slušný život a jedlo.
- 5. kultúrna** – staranie sa o kultúru štátu, kultúrne dedičstvo, kultúrne vzdelanie obyvateľov, podpora školstva.

Vonkajšie funkcie štátu sú:

- 1. zabezpečovanie dobrých vzťahov s inými štátmi** – je to pôda diplomacie.
- 2. regulácia zahraničného obchodu** – ide o stanovovanie obchodných podmienok importu a exportu.
- 3. obrana územia** – ide o prípadné odvrátenie útoku na krajinu, alebo účasť na medzinárodnej vojenskej akcii na zamedzenie terorizmu.

Typy štátu

Pod typmi štátu chápeme **jednotlivé druhy štátov**. Rozlišujeme nasledovné štáty:

1. Monarchia - je to dedičná doživotná vláda jedného vládcu. Podľa moci, ktorú monarcha má rozlišujeme tieto typy monarchie:

a, absolutistická monarchia (neobmedzená) – je to monarchia, kde panovník má neobmedzenú výkonnú, zákonodarnú i súdnu moc.

b, konštitučná monarchia (obmedzená) – moc panovníka je obmedzená právomocami iných štátnych orgánov. Štátne orgány sú volené parlamentom. Takúto monarchiu nazývame aj parlamentnou monarchiou. Ako príklad nám dnes poslúži **Veľká Británia alebo Dánsko**.

c, stavovská monarchia (feudálna monarchia -15 stor.) – na moci sa zúčastňovali aj niektoré stavy ako šľachta, duchovenstvo, meštianstvo. Tieto presadzovali svoju moc cez stavovský snem alebo združenie.

d, teokratická monarchia – typickým príkladom je **Vatikán**. Na čele takéhoto štátu stojí zvolený duchovný vodca.

e, dualistická monarchia – je to spoluvládanie panovníka a parlamentu. Panovník má skoro úplnú

absolutistickú moc, ale časť moci prenecháva parlamentu. (Panovník je zároveň predseda parlamentu, ktorý menuje aj odvoláva jeho členov - napr. Jordánsko)

2. Republika - je to taký štátny útvar, ktorého predsedovia sú volení (občanmi, alebo zákonodarným zborom) na isté časové obdobie podľa ústavy republiky a ich miesta nie sú dedičné. Poznáme tri druhy republiky a to sú:

a, parlamentná republika - vedúcu funkciu v štáte má parlament, ktorého členovia pochádzajú zo zvolených politických strán. Parlamentu sa zodpovedá vláda.

b, prezidentská republika - ja jej čele stojí prezident, ktorý má i výkonnú moc.

c, kancelárska republika - na jej čele stojí kancelár, ktorý má väčšie právomoci ako len ministerský predseda. (**Nemecko**)

Podľa **územnej štruktúry štátu** poznáme štáty unitárne, federálne, konfederácie.

1. Unitárny štát - je to štát jednotný, ktorý má len jednu vládu, jediné zákony, jediné občianstvo, znaky .... Inakšie povedané: celý územný celok je podriadený jednému centru, z ktorého sa celá krajina riadi. (napr. **ČR, SR, Poľsko**)

2. Federácia - je to zväzok minimálne dvoch krajín, ktoré fungujú ako jeden štát. Jednotlivé krajiny môžu mať vlastné riadiace orgány, vlastnú vládu, ministrov. Majú však spoločnú zahraničnú politiku, menu, justíciu (**USA, Švajčiarsko** ....).

3. Konfederácia - je to voľný zmluvný zväz štátov, ktoré úzko spolupracujú v istých oblastiach (napr. obchode...). Jednotlivé štáty si nechávajú svoju ústavu, ale snažia sa vytvárať spoločné orgány na riadenie zahraničnej politiky, armády (zaistenie bezpečnosti krajín), majú spoločnú menu. Typickým príkladom je **zväz Commonwealthu**.

Formy štátu

Formu štátu ovplyvňuje forma vlády, politický režim a štátne zriadenie. Podľa týchto kritérií rozdeľujeme formy štátu na nasledovné:

1. Demokratické štáty - na riadení štátu sa podieľajú všetci občania daného štátu.

Poznáme:

a, parlamentný - hlavné miesto v štáte zastáva parlament (SR, ČR)

b, kabinetný - kabinet(vláda) má dominantné postavenie v štáte (V. Británia)

c, prezidentský - vysoké právomoci má prezident, ktorý je hlavnou zložkou štátu (USA)

2, Nedemokratické štáty – sú také, kde vládne len jedna osoba, alebo blízky okruh ľudí.

Poznáme:

a, aristokracia – je to vláda privilegovaného stavu alebo šľachty.

b, plutokracia – je vláda úzkej skupiny bohatých ľudí.

c, oligarchia – je to vláda privilegovanej skupiny istých magnátov.

d, monokracia – vláda len jedinej osoby, diktátora

Otázky na opakovanie:

1. Vysvetlite vlastnými slovami čo je to štát!
2. Aké funkcie štátu poznáme ?
3. Aké typy štátov poznáte ?
4. Čo je to konfederácia?
5. Aké formy štátu poznáte?
6. V akej forme štátu vládne diktátor?
7. Aký je rozdiel medzi monarchiou a republikou – definujte!

Použitá literatúra :

1. P. Barát a kolektív, Náuka o spoločnosti, Enigma, Nitra, 2005
2. Kolektív autorov, Zmaturuj z náuky o spoločnosti, Didaktis, Brno, 2002
3. A. Martinská Vavrová, Príprava na maturitu – náuka o spoločnosti, Príroda, Bratislava, 2009
4. I. Paulička, Všeobecný encyklopedický slovník, Ottovo nakladatelství, Praha 2005
5. P. Kunzman , Atlas - Philosophie, DTV, München, 2002